

Басюркіна, Н. Й. Агропромислові формування в забезпеченні продовольчої безпеки [Текст] : монографія / Басюркіна Наталія Йосипівна ; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. - Одеса : ІПРЕД НАН України, 2013. - 441 с. : табл., рис. - Бібліогр.: с. 383-427. - ISBN 978-966-02-6930-9.

В монографії розглянуто теоретичні і прикладні аспекти забезпечення продовольчої безпеки України, діючі механізми функціонування, методи державного регулювання агропромисловим сектором. Показано вплив ринкових трансформацій на форми організації агропромислового виробництва в Україні. Запропоновано методи і підходи до оцінки агропродовольчого ринку і продовольчої безпеки держави.

Викладена теорія дослідження агропромислових формувань, які є базою побудови стійкої системи продовольчого забезпечення. Запропоновано підходи щодо створення агропромислових формувань на основі оцінки їх ресурсно-економічного потенціалу. Запропонована концепція розвитку агропромислового сектору на основі розповсюдження методів органічного виробництва харчової сировини і продукції.

ПЕРЕДМОВА

Після отримання Україною незалежності було проголошено курс на перехід до ринкової економіки шляхом шокової терапії, як, тоді здавалось, потребували реалії часу. Але досвід багатьох розвинутих країн підтверджує ефективність еволюційного послідовного переходу від одного економічного устрою до іншого. В Україні в перші роки необґрунтованих реформ спостерігалось падіння ВВП і загальних макроекономічних показників, пов'язаних з розривом економічних зв'язків, стагнацією виробництва в агропромисловому секторі. Агропромислові об'єднання, колгоспи і радгоспи було знищено, а натомість лише через 10 років незалежності виникли нові агропромислові формування, які переслідують власні, а не державні інтереси.

В результаті замість швидкого стрибка вперед, українську економіку, на жаль, було відкинуто на десятки років назад, причому така сама ситуація спостерігалась в країнах колишнього СРСР і Східної Європи.

Це пов'язано, перш за все, з втратою керованості вітчизняною економікою, на відміну від розвинутих країн, які безперервно шукають механізми

ефективного державного управління агропромисловим сектором.

Останні 5-7 років в Україні все частіше мова йде про підвищення ролі державного регулювання в ринковій економіці, що посилюється хвилями світових криз. На початку ХХІ сторіччя Україна втратила лідируючі позиції не тільки на фінансових, але й на багатьох агропродовольчих ринках, і опинилась під загрозою продовольчої безпеки.

Але економіка не може функціонувати стихійно, а ліберальна модель управління для країн зі слабкою економікою взагалі неприйнятна. Це доказують факти того, що ми не досягли рівня виробництва продуктів харчування на душу населення 1990 року, погіршилась якість харчових продуктів і сировини, не завжди забезпечена доступність харчових продуктів для всіх верств українців.

Особливості причин кризи в агропромисловому секторі України полягають в тому, що криза, обумовлена стихійними реформами, привела до дезінтеграції та розукрупнення в агропромисловому секторі, державу було усунуто від управління агропромисловим сектором, нові ринкові механізми не відповідали структурі агропромислового сектору і системі його управління.

Нарешті, вітчизняний агропромисловий сектор перестав забезпечувати економічний розвиток через накопичення і ефективний обіг виробничого капіталу. Інші причини кризи і досягнення Україною стану продовольчої небезпеки більш ретельно і з погляду еволюційного розвитку розглянуто в монографії.

В процесі дослідження ми намагались відповісти на питання:

- чому Україна, яка була завжди «житницею» Європи, не тільки забезпечувала своє населення високоякісними доступними харчовими продуктами, але і експортувала їх, сьогодні перетворилась на експортера декількох видів сільськогосподарської продукції, тобто сировини, а по деяким видам продовольства є імпортозалежною;

- чому переваги концентрації та інтеграції, які були притаманні вітчизняному агропромисловому сектору, не використовувались на протязі більш 20 років незалежності;

- які механізми потрібні для відродження великотоварного виробництва, представленого сьогодні у розповсюдженій формі агрохолдингів;

- яким чином керувати процесом створення агропромислових формувань, щоб досягти максимальної ефективності діяльності;

- які механізми державного регулювання процесами укрупнення в агропромисловому секторі повинні бути сформовані, щоб побудувати стійку систему продовольчої безпеки?

Нами розглянуто і інші проблемні питання, але вище перелічені полягають в основі даної наукової розробки.

В зв'язку з цим, метою даної монографії є пошук причин падіння економіки агропромислового сектору України, створення механізмів її відродження на соціоекологічній основі і забезпечення продовольчої безпеки, для чого ми керувались ідеєю змінення принципів економічного управління.

На наш погляд активна роль державного регулювання призведе до фор-

мування і розвитку повноцінних агропродовольчих ринків, економічного зростання, відродження великотоварного виробництва у вигляді нових видів агропромислових формувань, створення стійкої системи продовольчої безпеки України, поверне вітчизняну економіку до стану світових лідерів - постачальників продовольства, сприяє гармонійному розвитку майбутніх поколінь.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	7
1.1. Суть і об'єктивна необхідність забезпечення продовольчої безпеки держави.....	7
1.2. Продовольча безпека як системна характеристика функціонування економіки.....	22
1.3. Сутність принципів політики забезпечення продовольчої безпеки країни.....	35
1.4. Сучасні риси якості і безпеки харчових продуктів.....	51
1.5. Індикатори продовольчої безпеки держави.....	60
1.6. Системна концепція забезпечення продовольчої безпеки країни.....	80
Висновки.....	93
ГЛАВА 2. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	96
2.1. Моніторинг продовольчого забезпечення країни.....	96
2.2. Тенденції формування агропродовольчого ринку.....	110
2.3. Оцінка конкурентоспроможності агропродовольчого ринку країни і забезпечення продовольчої безпеки.....	140
2.4. Стратегічні орієнтири розвитку організаційно-правових форм в агропромисловому секторі.....	158
2.5. Великі аграрні формування в забезпеченні продовольчої безпеки країни.....	179
Висновки.....	197

ГЛАВА 3. КОНЦЕНТРАЦІЯ І ІНТЕГРАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	199
3.1. Роль концентрації виробництва у забезпеченні продовольчої безпеки держави.....	199
3.2. Теоретичні основи інтеграції в агропромисловому виробництві.....	210
3.3. Чинники, умови і особливості інтеграції в агропромисловому виробництві.....	225
3.4. Великі харчові підприємства в забезпеченні продовольчої безпеки держави.....	235
3.5. Агрохолдинги у забезпеченні продовольчої безпеки країни.....	247
3.6. Передумови формування агропромислових кластерів.....	266
Висновки.....	277
ГЛАВА 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ.....	281
4.1. Методологія формування великотоварного агропромислового виробництва.....	281
4.2. Критерії та показники розвитку великотоварного агропромислового виробництва.....	295
4.3. Система управління створенням агропромислових формувань.....	310
4.4. Індикатори ефективності діяльності агропромислових формувань.....	322
Висновки.....	326
ГЛАВА 5. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ КРАЇНИ.....	328
5.1. Моделювання управління продовольчою безпекою країни.....	328
5.2. Інституціональне забезпечення процесів концентрації агропромислового виробництва.....	337
5.3. Організаційно-економічні засади забезпечення продовольчої безпеки держави	351
5.4. Органічне виробництво в системі продовольчої безпеки.....	365
Висновки.....	380
ПІСЛЯМОВА.....	382
ЛІТЕРАТУРА.....	383
ДОДАТКИ.....	428